

O problemima hrvatske dijalektologije progovaraju Irena Burazin i Jasna Koprčina bilježeći osobine kompletinačkoga govora, a Irena Komendanović pokušava prikupiti podatke i složiti sliku odlika ma aljmaškoga govora, budući da su stanovnici protjerani i raseljeni.

Jedna je od stalnih rubrika i *Hrvatski jezik u svijetu* u kojoj se nastoji pokazati kakav je položaj studija hrvatskoga jezika u svijetu. Zoltan Merkovieč govori o Studiju hrvatskoga jezika na Filozofskom fakultetu Eötvös Lorand u Budimpešti, a Petra Križanova o Studiju hrvatskoga jezika na Filozofskom fakultetu Sveučilišta J.A. Komenskoga u Bratislavi.

Rubrika *Jeste li znali?* donosi kratke i korisne obavijesti o svakodnevnim jezičnim poteškoćama. O pogreškama uz negaciju, niječnicu i niječni veznik objašnjava Irena Komendanović, a o navescima zbori Ivanka Čorda.

Na želeći zaobići hrvatsku jezičnu baštinu, Sandra Resanović, Anica Gudelj i Irena Komendanović pišu *Leksikon glagoljice i Rte)voluciju glagoljskih slova*, a skupina autorica pravi usporedbu frazeologije u *Grobničkom polju* Dimitrija Demetra, *Smrti Smail-age Čengića* Ivana Mažuranića i *Smrt babe Čengičkinje* Ante Kovačića.

U ovom broju rubrika *Ex libris* donosi popis starih i rijetkih knjiga knjižnice Franjevačkog samostana u Našicama koji je priredila Silvija Tomljanović, s namjerom uvida u relevantnu građu za proučavanje hrvatske književnojezične prošlosti.

Valja istaknuti kako časopis nema lektora jer se studenti tako dvostruko jezično obrazuju i uče biti odgovorni za ono kako pišu.

Već sam pojavak studentskoga časopisa, koji u podnaslovu nosi obilježje promicanja kulture hrvatskoga jezika, govori

o činjenici kako je časopis namjenjen i poznavateljima hrvatskoga jezika, ali i onima kojima je hrvatski jezik tek usputno zanimanje.

Neosporno je da u današnjoj duhovnoj inertnosti, časopis *Glede*, predvođen glavnom urednicom Ivankom Čordom, njezinom zamjenicom Silvijom Tomić i skupinom mladih entuzijasta (Irena Burazin, Anica Gudelj, Irena Komendanović, Tihana Lendel, Lorna Mravunac, Sandra Resanović i Aleksandra Zrinušić) predstavlja ohrabrujući znak budućim zbivanjima jezikoslovne kroatistike.

Pojava studentskoga časopisa za promicanje kulture hrvatskoga jezika ukazuje i svojim imenom, a koje nije slučajno odabrano, kako o hrvatskom jeziku imaju podosta reči i tek stasali naraštaji budućih jezikoslovaca, a što potvrđuje i činjenica da studenti samostalno oblikuju časopis.

Slučaj nije ni činjenica da je jezični časopis za promicanje kulture hrvatskoga jezika izniknuo na najistočnijem hrvatskom sveučilištu, samo tridesetak kilometara od Vukovara, pa i sama ta spoznaja dovoljno govori o časopisu *Glede*.

Loretana Farkaš

SUMRAK SRPSKE FILOLOGIJE

U 39. godištu našega časopisa, u listopadu 1991., objavili smo članak dr. Dalibora Brozovića pod naslovom *Sumrak srpske lingvistike* u kojem on analizira unitaristička shvaćanja dr. Radmila Marojevića. Brozović nije svoj članak pisao da utječe na Marojevića nego da našoj i svjetskoj jezikoslovnoj javnosti pokaže drugo lice srpskoga jezikoslovlja. Da se na Marojevića

ne može utjecati, pokazuju i njegove najnovije izjave. On je postao novi dekan Filološkoga fakulteta beogradskoga sveučilišta i u srpnju o. g. govorio o novoj organizaciji fakulteta i formiranju nove katedre za balkanologiju na kojoj će se proučavati jezici balkanskih naroda. Na pitanje što će biti s proučavanjem slovenskoga, makedonskoga, hrvatskoga i bošnjačkoga jezika i hoće li ti jezici biti obuhvaćeni balkanološkom katedrom, odgovorio je:

“Tu će biti presudni etnički i jezični kriteriji, a ne vjerski.” “Hrvatska književnost može se smatrati književnošću katoličkih Srba, a prava hrvatska književnost, ona čakavska, do sada nije ni proučavana na našem fakultetu.”

Na primjedbu da Miroslav Krleža nije Srbin, Marojević je rekao:

“Krleža možda nije Srbin, ali je pisao na srpskom jeziku.”

U skladu s time je i ova njegova izjava:

“Sve više sazrijeva ideja, ne samo kod mene, da se trebamo vratiti onoj definiciji naroda i jezika prema kojoj Srbi, kao i svi ostali narodi, mogu biti različite vjere, ali ona ne utječe na etničku i jezičnu pripadnost. Imate Nijemaca katolika i protestanata, ali svi oni govore njemački i oni su Nijemci. Tako i svi oni koji govore srpski, u načelu su Srbi. Hrvati govore čakavskim, a oni koji govore srpski, Srbi su katoličke vjere.”

Ne bismo objavili ovu vijest zbog Marojevića jer ima svakakvih ljudi pa i doktora, nego zbog činjenice da je takav čovjek imenovan za dekana Filološkoga fakulteta. To pokazuje kamo ide srpsko društvo i kako ga filologija vjerno prati.

*

To sam već napisao za rubriku Vijesti, jer to naš časopis nije mogao mimoći iako se činilo da je to mišljenje samo jed-

noga ekstremnoga pojedinca. Međutim to ima šire temelje. Nedavno se pojavila knjižica *Slovo o srpskom jeziku* i u njoj do punoga izraza dolaze navedene gluposti, teško je naći bolju riječ za tu pisaniju. Naše su novine pisale o tome jer je to zaista novinska senzacija, ali je to potrebno zabilježiti i u stručnome časopisu jer ono što piše u novinama, lako se zaboravlja, a to je zaista tema koja mora ostati zabilježena u povijesti jezikoslovlja da pokaže kamo može otići ljudska glupost kad krene nizbrdicom. Umjesto da opisujem ili prepričavam što ima u navedenoj knjižici, navest ću doslovno samo nekoliko manjih dijelova (isticanja su u izvorniku).

“Srpski književni jezik i danas, kao u Vukovo doba, jeste jezik svih štokavaca, jer je štokavsko narečje svojom celinom srpski i ono obuhvata tri versko-kulturne zajednice srpskog naroda.”

“Savremeni srpski jezik upotrebljavaju i Srbi katoličke i Srbi muslimanske verispovesti kao svoj književni jezik. Taj jezik je bio i ostao po svom gramatičkom i glasovnom sistemu jedan i jedinstven *srpski jezik* – kako ga je Vuk kodifikovao.”

“*Ijekavska izgovorna varijanta srpskog književnog jezika* u redakciji Vuka Karadžića prihvaćena je sredinom XIX veka u Hrvatskoj, što su Hrvati iskoristili da opravdaju uvođenje dvočlanog naziva za srpski jezik (*takozvani* ‘hrvatski ili srpski jezik’).”

“Srpski jezik se podudara sa štokavskim narečjem. Kao što nije bilo Hrvata i Slovenaca štokavaca, tako nije nikada bilo ni Srba čakavaca niti kajkavaca. Ni danas nema Srba neštokavaca, a većinu Nersrba štokavaca čine *prevereni* Srbi.

Srbi *katoličke* verske pripadnosti služe se ijekavskom varijantom srpskog književnog jezika (ijekavskog i jekavskog izgovora) i uglavnom latiničkim pismom uz

neke veštački nastale kovanice i niz leksičkih i onomastičkih pozajmica proisteklih iz latinskoga jezičkog posredništva. *Ijekavskom varijantom* srpskog književnog jezika *služe se i etnički Hrvati* (čakavci) i žitelji istorijskog Slovinja (kajkavci, koji se danas takođe zovu Hrvatima), ali njima taj jezik nije maternji. Evidentan je, prema tome, nesklad između formalnog imena 'hrvatskog književnog jezika' i stvarne etničke pripadnosti. Takozvani hrvatski književni jezik jeste *zagrebačka varijanta srpskog književnog jezika*.

I Hrvati imaju svoj izvorni jezik koji ih razlikuje od drugih naroda (čakavsko narječje). Hrvati su, međutim, od XIX veka odnegovali obimnu literaturu na srpskom književnom jeziku. Ono što se sada naziva 'hrvatskim jezičnim izrazom', pa čak i 'hrvatskim jezikom' može u naučnom smislu da se prihvati samo kao jedna varijanta srpskog književnog jezika."

"Srpski književni jezik ima dva ravnopravna pisma: ćirilicu i latinicu. Srbi su kulturni baštinici staroslavenske pismenosti i njenih *azbuka*, a staroslavenska glagoljica i ćirilica srpska su istorijska pisma."

"Sve što je do ilirskog pokreta i programirane kroatizacije katoličke populacije srpskog jezika napisano štokavskim narječjem pripada srpskoj književnosti. Nerazdvojni deo srpske književnosti su slavonska, primorska, dubrovačka odnosno dalmatinska štokavska književnost.

Književnost franjevacu u Bosni i Slavoniji, koji su pisali srpskim jezikom, prirodni je deo književnosti srpskoga jezika. Opšti stav, po kojem se kultura, kao i narod, određuje prema jeziku a ne prema veri nije svojstven samo Vukovom vremenu, već je to stanovište koga se i danas pridržavaju svi evropski narodi."

"Druge umetnosti, kao i sve oblasti nauke i kulture, nastale na etničkim prostovima srpskog jezika do programirane kroatizacije Srba katolika, moraju se smatrati *sastavnim delom* srpske umetnosti, nauke i kulture. Umetnost i kultura koju su stvarali Srbi katoličke veroispovesti posle programirane kroatizacije, kao i umetnost i kultura koje su stvarali Srbi muslimanske veroispovesti, sastavni su deo srpske kulture."

Tomu ne treba komentara, ali valja dodati da to nije potpisao samo Radmilo Marojević, nego uz njega još četrnaest kulturnih radnika od profesora-jezikoslovaca do književnika. Valja napomenuti da na knjižici piše da je izdana u nevjerovatnih 300 000 primjeraka, a tekst je donešen u šest jezika: srpskome (ekavicom i ijekavicom), engleskome, ruskome, francuskome, poljskome i njemačkome.

Ne treba posebno ni naglašavati kakva je to bruka za srpsku filologiju, takva da se osjetio ponukanim da pozove na uzburku i sam Pavle Ivić. Okupio je oko sebe devet jezikoslovaca i zato što su "Duboko zabrinuti zbog štete koju će srpskom nacionalnom interesu naneti *Slovo o srpskom jeziku*" izdali su priopćenje koje je objavljeno u Politici od 15. kolovoza o. g. pod naslovom *U odbranu dostojanstva srpske nauke*. U njemu pobijaju zablude iz *Slova*, ističu apsurd da je po tome i Alija Izetbegović Srbin, i Krešimir Zubak, a i sam Ante Pavelić.

"Pitamo se ko je dao pravo autorima 'Slova' da prisvajaju ono što su stvarali ljudi koji nisu Srbi i čiji preci u većini slučajeva nisu bili Srbi. 'Slovo' to čini bez obrazloženja, da i ne govorimo o tome da nisu pitani ni kulturni poslenici ni obični ljudi na koje se to posezanje odnosi.

Ovde nema prostora za iscrpno nabranjanje svih štetnih tvrdnji u 'Slovu'. To će

učiniti neprijatelji srpskog naroda. Oni će presrećni što im je iz čista mira poklonjen tako bogat zalogaj, pronaći sve pojedino-
sti, citirati ih i preštampavati, likovati nad njima, decenijama, možda stolicima (oni još uvek s nasladom pominju Vukove tvrdnje iz 1849, daleko bezazlenije od ovoga što sadrži 'Slovo'.")

Uz druga pobijanja u priopćenju nastoje obezvrijediti znanstvenu i položajnu težinu potpisnika:

"Potpisnici teksta upadljivo su malobrojni, a za filologe među njima može se slobodno reći da ne reprezentuju dostignuti nivo nauke o srpskom jeziku, pa čak i to da nisu kompetentni za materiju o kojoj pišu. Među njima su svega četiri profesora, od kojih je Marojević rusista, Mirosavljević historičar književnosti, Kovačević obrađuje gramatiku i stilistiku savremenog književnog jezika, a samo Čorić – koji u datu problematiku nikada nije ulazio – predaje istoriju jezika. Niko od njih nije se bavio konkretnim naučnim istraživanjima u tematskoj oblasti 'Slova'. Tu su, dalje, troje iz kategorije tzv. pomoćnog nastavnog osoblja (lektori, asistenti i sl.) i nekoliko dobronamernih neobaveštenih književnika..."

Neću obrazlagati koliko je uzaludno takvo obezvrjeđivanje sveučilišnih profesora, pa i prof. dr. Bože Čorića koji se upravo bavi tom problematikom, nego ću reći da su to učenici Pavla Ivića, on je počeo s "katolicima srpskohrvatskog jezika", Dubrovnikom kao "srpskim Hong Kongom", a on i danas stoji na neprihvatljivoj tvrdnji da su Hrvati Srbima uzeli jezik ili u blažoj formi da su svoj književni jezik preuzeli od Srba. U beogradskome listu Demokracija povodom svoga komentara "Slova" pokazuje da se s njima slaže u bitnoj njihovoj neistini kad je izjavio:

"Stoji činjenica da su Hrvati krajem

19. stoljeća preuzeli u cjelini gramatiku i glasovni sustav jezika Vuka Karadžića, ali su ga dopunjavali svojim riječima. Međutim, moram naglasiti da su Hrvati sami uzeli Vukov jezik, t. j. da im ga mi nismo dali na dar", kako nas izvještava Vjesnik od 8. rujna ove godine.

To i po Pavlu Iviću znači da ga Hrvati prije nisu imali. Gdje su Srbi bili sa svojim jezikom kad su Hrvati imali jednoga Šiška Menčetića, Đoru i Marina Držića, Junija Palmotića, Ivana Gundulića, Bartola Kašića, Ivana Bandulavića, Matiju Divkovića, Andriju Kačića Miošića, Matiju Antuna Relkovića, Antuna Kanižlića..., da druge i ne spominjem. Za njih danas ni Pavle Ivić ne tvrdi da su Srbi. Da ne rastežem tuđim dokazima, navest ću prvu rečenicu iz Srpskoga rječnika Vuka Stefanovića Karadžića iz 1818. godine:

"Već ima blizu iljada godina kako Srbli imaju svoja slova i pismo, a do danas još ni u kakvoj knjizi nemaju pravoga svog jezika!"

Ili ove njegove riječi:

"I naš Dositije mjesto ostaloga dokazivanja da valja za Srbe Srpski pisati (...) mogao je slobodno kazati da se ugledamo na braću svoju zakona Rimskoga. Istina da ni oni nijesu pisali dobro i lijepo, kao ni u nas sad što se ne piše; ali su mnogi pisali tako čisto i dobro, da im i mi jezik danas možemo uzeti za zgled, i da je u ostalijem Slavenskijem narodima teško naći spisatelja onoga vremena koji bi se s njima mogli isporučiti." (Skupljeni gramatički i polemički spisi Vuka Stef. Karadžića, knj. 3., Beograd, 1896., str. 260.)

Ta Karadžić je i naišao na otpor kod Srba i zato što su Srbi ocijenili da im želi nametnuti hrvatski književni jezik.

Jest, nešto su Hrvati uzeli od Karadžića, ali samo neki, hrvatski vukovci, ali se nije održalo ono što već prije nije bilo u

hrvatskome književnome jeziku i na njegovoj razvojnoj crti, a ono što s time nije bilo u skladu, ako se nametalo i privremeno upotrebljavalo, nije ostalo, kao npr. troglasno *ije* na mjestu staroga jata, *šlju-biti* i sl. Toga bi ostalo i manje, da smo bili slobodni pa danas u slobodi još uklanjamo neke pojedinosti. Mnogo je i sam Karadžić preuzeo iz hrvatskoga književnoga jezika i iz njegovih rječnika. Danas se već podosta o tome zna i ako se govori o preuzimanju jezika, bit će prije da su Srbi uzeli svoj jezik od Hrvata, ali je malo poštenih Srba koji su spremni da to priznaju kao što je to Oskar Davičo. Navedeno je to više puta pa i u travanjškome broju ovogodišnjega Jezika pa tko to nije pročitao, bit će dobro da to učini sada. Ako i ne učini, nije važno zbog navedenih riječi samoga Karadžića. Za njih i Pavle Ivić dobro zna, ali ih sada svjesno prešućuje jer mu smetaju.

Potpisnici su Slova dakle samo nastavili Ivićevim putem. Ne poznajem sve potpisnike, ali mogu reći da su profesori i doktori Miloš Kovačević, Božo Ćorić i Radmilo Marojević nekad bili normalni profesori pa se slobodno može reći da su dospjeli u provaliju u kojoj su se našli samo zato što su išli putem koji je utirao sam Ivić. Posebno je tragična sudbina prof. dr. Radmila Marojevića. On je bio normalan jezikoslovac, objektivno je priznao činjenice i cijenio rad hrvatskih jezikoslovaca dok nije bio ucijenjen da promjeni smjer. Promijenio je i krenuo u jezikoslovlju izrazito političkim, zapravo politikantskim putem i zato na kraju postao dekanom. U tome je posebna tragedija srpskoga jezikoslovlja.

Stjepan Babić

VIJESTI

DRUGI HRVATSKI SLAVISTIČKI KONGRES

Od 14. do 18. rujna 1999. održat će se u Osijeku Drugi hrvatski slavistički kongres o ovim temama:

1. Četiri stoljeća hrvatskoga jezikoslovlja: Bartol Kašić i njegovo vrijeme
2. Hrvatskoglagoljska i paleoslavistička problematika
3. Hrvatska renesansa i barok
4. Hrvatski jezik u 20. stoljeću
5. Hrvatska kultura i civilizacija
6. Hrvatska književnost u europskome kontekstu
7. Hrvatska postmoderna – tendencije, modeli, paradigme.

Prijave se šalju i pitanje obavijesti dobivaju na adresi:

Prof. Dubravka Sesar, Hrvatski slavistički komitet, Filozofski fakultet, Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb, Hrvatska – Croatia.